

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць

Володимир Вернадський
(1863-1945)

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – Прокопенко І.Ф., докт. пед. наук, професор, академік НАІН України, академік РАО, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Андрущенко О.А., докт. філол. наук, професор, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Відповідальний секретар - Бойчук Ю.Д., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Члени редколегії:

Іонова О.М., доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук

Клеес Реймонд, голова Європейської асоціації дислексії (DYSPEL, Люксембург)

Култаєва М.Д., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії

Микитюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри анатомії та фізіології людини

Подбerezський М.К., доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту педагогіки та психології

Рибалко Л.С., доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 1 від 01 березня 2013 р

П24 **Педагогіка здоров'я. Здоров'я людини в умовах ноосферогенезу:** збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В.І. Вернадського / За загальною редакцією акад. Прокопенка І.Ф. – Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2013. – 368 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді в умовах ноосферогенезу. Розглянуто науково-педагогічна спадщина академіка В.І. Вернадського; методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я, сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Наукове видання

Педагогіка здоров'я. Здоров'я людини в умовах ноосферогенезу: збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В.І. Вернадського

За загальною редакцією акад. Прокопенка І.Ф.

Підписано до друку 01.03.2013. Формат 60х84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Друк ризографічний.

Умов. друк. арк. 21,9. Наклад 100 прим. Замов. № 0301/3.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Службовий державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Заяв. № 24800000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнішів, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34.

e-mail:bookfabrik@rambler.ru

Прокопенко А.І. , Олійник Т.О. , Реймонд Клаес
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
DYSPEL (Люксембург), Європейська асоціація дислексії, Бельгія

ІНФОРМАЦІЙНО КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

Особливого сенсу в новому контексті діалогу і співпраці набувають інформаційно комунікаційні технології, що значною мірою сприяють створенню інтелектуального потенціалу особистості та розбудові системи соціальної взаємодії, що об'єднує людей в певні мережеві спільноти. Спостерігаючи за швидким зростанням й широким доступом до інформаційно комунікаційних технологій, необхідно зазначити, що у сучасній освітній практиці для подолання повільності позитивних змін засновуються нові традиції навчання, що безмежно віддаляються від декларативного стилю та спрямовані на самореалізацію особистості.

Зазначимо, що участь у проєкті “Вільний доступ до онлайн-ресурсів” взяли відомі університети США, Німеччини, Великобританії та Ірландії, що представляють відеозаписи лекцій у вільний доступ. Завдяки мережевому ресурсу *Google Art-Проект* з'явилася можливість відвідати музеї по всьому світу, подивитися сотні творів мистецтва з неймовірним рівнем деталізації, а мультимедійні сервіси *Google Планета Земля* та *National Geographic* (науково-популярний географічний журнал) є винятковими засобами реалізації міждисциплінарних досліджень.

При цьому необхідно враховувати, що Інтернет перетворився від середовища, в якому нещодавно для створення контенту необхідні були чималі фінансові інвестиції, а більшість учасників складали “пасивні читачі”, на середовище, в якому для діяльності (блоги, вікі, подкастинг, відео, соціальні сервіси тощо) потрібні тільки доступ і браузер. Йдеться про соціальні мережі Web 2.0, що засновані на творчості й співробітництві авторів, що приймають активну участь у створенні контенту, тобто “виробляють” інформаційні продукти (тексти, фото, аудіо, відео тощо).

Проте, аналіз можливостей Інтернету переконує у нерівності процесів інформатизації, що призводить до негативних наслідків, зокрема таких, як Інтернет-залежність, комп'ютерна злочинність, “втеча” до віртуальної реальності, кіберзалякування тощо. Водночас виняткової ролі набуває використання інформаційно комунікаційних технологій, зокрема, дистанційних технологій (телефон та Інтернет) в корекційній освіті та психологічній допомозі різним категоріям населення, що передбачає спонукування педагогів не тільки до переосмислення доцільності підходів і методів, але й своєї позиції стосовно ставлення до учнів, міжособистісних відносин, умов гуманних стосунків тощо. В першу чергу, відзначаються категорії, до яких відносяться ті, хто має особливі освітні потреби (особи з

труднощами соціально-психологічної взаємодії), ті, що потрапили в складну життєву ситуацію (особи адиктивної поведінки, ув'язнені тощо), а також соціально незахищені категорії населення (особи з обмеженими можливостями здоров'я, ВІЛ-інфіковані тощо).

У такий спосіб, значного потенціалу набуває особистісно професійне становлення вчителя, зокрема використання інформаційно комунікаційних технологій та створення єдиного освітнього середовища, що зумовлюють, в першу чергу: посилення фундаментальної складової у навчанні і наукових дослідженнях та інноваційного компоненту, який передбачає впровадження напрацювань науковців, створення великих міжнародних колективів; зростання ступеня міждисциплінарної інтеграції, що передбачає менш вузьку спеціалізацію навчальних планів, мобільнішу систему навчання і викладання; підвищення ефективності інноваційних видів освітньої діяльності, при яких знання, якісні матеріали, значущі аспекти методики та особливості організації навчання вільно поширюються і використовуються.

Таким чином, в умовах визнання парадигми вільного доступу до наукової інформації особливу увагу ми приділяємо модернізації курсів щодо використання інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті та науці. Ґрунтуючись на розповсюджене уявлення про технології проектування та використання освітніх ресурсів, інформаційне середовище навчання, ми розглядаємо в нашому курсі сукупність різноманітних ресурсів у поєднанні з пошуковими, проблемними методами, що являють собою дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності й одночасного формування особистісних якостей у процесі створення конкретного продукту. Отже, інформаційно комунікаційні технології мають життєво важливе значення для ослаблення та нейтралізації негативних наслідків процесів інформатизації освіти.

За таких обставин з метою удосконалення організації та якості професійної підготовки майбутніх вчителів в наших курсах особлива увага приділяється комплексній оцінці використання інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, зокрема, розглядаються питання щодо основних напрямів застосовування сервісів мультимедіа та Інтернет-ресурсів в навчальному процесі (зокрема, при створенні і підтримці мережевих освітніх співтовариств), а також способи і критерії оцінки медійної та інформаційної грамотності контенту, підвищення ступіння медійної та інформаційної грамотності, зв'язок соціальних компетенцій і соціокультурних факторів з їх оцінкою [4].

Важливої ролі набувають ІКТ в педагогічному супроводі дітей з особливими освітніми потребами, що спрямований, в першу чергу, на розвиток їх потенційних можливостей та задовольняння їх індивідуальних життєвих потреб. У цьому зв'язку, головне завдання дорослих визначається як допомога в становленні особистості, у відновленні її цілісності за допомогою педагогічних засобів, зокрема, ІКТ [1]. Безсумнівно, це відбувається на основі врахування принципів доцільно організованої педагогічної діяльності, а саме, спрямованості на соціальну інтеграцію дітей.

аксіологічний підкріплення низької самооцінки дитини як саморегульованої автономної системи.

У рамках зазначеного курсу студенти набувають знання про дидактичні властивості ІКТ, психолого-педагогічні особливості використання їх в освіті, в формування медіа та цифрової грамотності особистості, для роботи з інформаційно-освітніми системами та формуванні мережних освітніх співтовариств. Виконання різноманітних видів практичних діяльності спрямоване на формування навичок роботи з інформаційними ресурсами і використанням інструментів мережевої комунікації, а також опанування практичними навичками небезпечної роботи та запобігання ігровій та Інтернет залежності.

Вимоги “Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес ІКТ” [1] регламентують вимоги до ІКТ-компетентності вчителя, що передбачає високий рівень володіння багатьма програмними продуктами, які є допоміжною складовою навчального процесу. Враховуючи, що в останні роки збільшилася діагностування кількості як дітей, так і дорослих з особливими освітніми потребами, зокрема, порушеннями мови, та тих, хто має проблеми з читанням, письмом, рахуванням (дислексія, дисграфія, дискалькулія, тощо) виникла необхідність пошуку ефективного шляху їх навчання, в чому ІКТ відіграють важливу роль. Не має сумнівів, що активне включення майбутніх вчителів в процес широкого використання ІКТ у своїй практиці потребує особливої уваги.

Тому окрім традиційних інструментальних засобів вчителя, а саме, створення мультимедійних презентацій, тестів, опанування видавничих систем, конструкторів мультимедійних ресурсів та пактів динамічної геометрії, ми використовуємо спеціалізоване програмне забезпечення. Сьогодні існує маса якісних комп’ютерних ігор практично для будь-якого віку, дія яких відбувається за різноманітними сценаріями (дно океану, джунглі, піратські кораблі, космічні станції, замки з привидами та ін.), гаджетів (“розмовляючі” або “співаючі” азбуки, книжки, таблиці множення), конструктор *Lego*, інтерактивні дошки. Вони допомагають дітям з особливими освітніми потребами не тільки опанувати навички читання, математики, логіки, малювання і музики, але й забезпечують продуктивну діяльність експериментування, подолання труднощів моделей комунікації, запобігають стомленню дітей, підтримують їх пізнавальну активність, підвищують ефективність корекційної роботи в цілому.

Зрозуміло, що за допомогою ІКТ можна істотно підвищити мотивацію дитини з особливостями в розвитку до важкої для нього роботи, навчити і привчити його самого оцінювати свої досягнення, усвідомлено ставити перед собою нові завдання. Розвиток уміння будувати самотійний діалог з комп’ютерною програмою дозволить створити у дітей з особливими освітніми потребами первинну модель взаємодії з технікою, що необхідно для майбутньої трудової діяльності.

Одним з найважливіших питань застосування інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення якості освіти дітей з особливими

освітніми потребами є формування єдиного інформаційно освітньо культурного та адміністративного середовища “розумної школи” майбутнього, тому найважливішим питанням, яке ми обов’язково розглядаємо, – це пошук ефективних шляхів особистісно професійного становлення вчителів на основі застосування компетентнісного підходу, в тому числі з використанням цифрових інструментів в електронному навчанні та активній життєдіяльності в суспільстві. Зазначимо, що за таких умов важливо для вчителів і учнів опанування практичними навичками візуального і критичного мислення, планування і організації проектної діяльності, технологіями групової роботи і портфоліо, лідерства та ефективних комунікацій, тощо.

Водночас, обговорення питання про використання ІКТ для забезпечення соціальних комунікацій усередині і поза школою сприяє підготовці майбутніх вчителів до принципово нового синергетичного середовища спілкування учнів, їхніх батьків і вчителів. Безперечно, ця тема представляється вкрай важливою для подолання цифрового розриву між учасниками освітньо-виховного процесу в електронній школі (*e-School*) майбутнього: в електронному навчанні (*e-Learning*) та активної життєдіяльності в суспільстві (*e-Society*) особливої уваги набуває питання щодо застосовування електронних книг (*e-Books*) і електронних бібліотек (*e-Libraries*) та інших хмарних сервісів [2].

Крім того, залишається актуальними питанням безпеки, що зумовлює підготовку майбутніх вчителів до організації цілеспрямованої системи протистояння і захисту учнів та самих вчителів від травмуючих впливів зовнішнього середовища через засоби ІКТ. За матеріалами опитування вчителів Національним Фондом Освітніх Досліджень (*NFSR*) США [3] щодо випадків кіберзалякування дітей, 91% вчителів середніх класів і 52% вчителів початкових класів стверджують, що учні в їх школі піддаються залякуванню, і що більшість з них здійснюється через сайти соціальних мереж. Також, 87% учителів відчують, що учні знаходяться в зоні електронної безпеки в школі, але тільки 58% з них вважають, що їх учні не мають належних знань та навичок, щоб залишатися в зоні електронної безпеки в стінах власного будинку. Більш того, 74% вчителів вважають, що поширення смартфонів серед своїх учнів полегшує їм доступ до небезпечних матеріалів в школі, дев’ять з 10 вчителів середніх шкіл впевнені, що цим процесом важко керувати.

Завдяки мережевим ресурсам та мультимедійним сервісам з’явилася можливість продуктивного європейського співробітництва щодо реалізації міждисциплінарних проектів та досліджень, гнучкого навчання в інтерактивному освітньому середовищі, доступ до хмарних сервісів і першокласних банків дидактичних матеріалів та інноваційних технологій, що зумовлює становлення *SMART*-університетів.

Узагальнюючи результати європейського спільноти щодо теоретичного пошуку та експериментальної роботи педагогів з використанням ІКТ для корекційної роботи, ХНПУ планує у складі інтернаціонального освітнього

консорціуму подати заявку на участь у конкурсі міжнародних освітніх проектів з підготовки магістрів зазначеного напрямку. Безперечно, у такий спосіб особлива увага буде приділена впровадженню спеціалізованого програмного забезпечення для ефективного подолання мовленнєвих розладів у дітей та дорослих, соціалізації навчального процесу та віртуалізації співтовариства практиків та дослідників (освітнього простору Європи та України).

Виходячи з того, що виші мають зобов'язання бути більш чуйними до потреб студентів і більш стурбовані відносно того, наскільки добре студенти готові взяти на себе майбутні соціальні ролі, у сучасну пору об'єктом виняткового опікування є розбудова сучасної технологічної інфраструктури. Одночасно університет у подальших проектах планує організувати ефективний взаємообмін щодо комп'ютеризованого процесу управління, моніторингу і документування навчального процесу, електронного навчання, єдиного мультидисциплінарного інформаційно-освітнього середовища [1], орієнтованого на студента, а також впровадити засоби розвитку та оцінки ключових компетенцій у відповідності до стандартів (технологічних, навчально-методичних, інформаційних, тощо).

Таким чином, в умовах побудови глобального суспільства знань якість вчителів та їх безперервне особистісно-професійне становлення є істотними ключовим фактором забезпечення якості освіти. З цією метою планується підготувати майбутніх учителів до реалізації в навчальних закладах концепції організації, що навчається, а також до особливостей функціонування центрів соціальної взаємодії всіх учасників освітньо-виховного процесу (учнів, учителів, адміністрації, батьків). Крім того, активно застосовувати відкриті інформаційно-освітні ресурси, інтегровані "горизонтальні" і "вертикальні" навчальні курси, створювати репозиторії дослідницьких і творчих проектів учнів, впроваджувати поглиблену підготовку дітей до участі у міжнародних конкурсах.

Література

1. Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес ІКТ "Сто відсотків" до 2015 року [Електронний ресурс] – 2012. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=494->
2. Структура ІКТ-компетентності учителів [Електронний ресурс] – 2011. Режим доступу: <http://ru.iite.unesco.org/publications/3214694/>
3. Aston H., Brzyska B. Protecting Children Online : Teachers' perspectives on eSafety. Milton Keynes: Vital. [Електронний ресурс] – 2012. Режим доступу : <http://www.nfer.ac.uk/publications/95001/>
4. Педагогические аспекты формирования медийной и информационной грамотности. Институт ЮНЕСКО: Москва. [Електронний ресурс] – 2012. Режим доступу : www.iite.unesco.org